

Úvodem

„Za sedmeru řekami a sedmero horami žilo sedm trpaslíků – individualistů, za každou horou jeden. Ale jedno měli společné...“ (Jan Vodňanský)

Výuka vývojové psychologie ve společném základu v roce 2021 se shodou okolností odehrává v historickém kontextu mimořádných protiepidemických opatření, začíná dokonce současně se začátkem „tvrdého lockdownu“. Přestože jsme všichni členy akademické obce Pedagogické fakulty MU a přestože je to pro vás už druhý psychologicky zaměřený předmět společného základu, většinou nám zatím nebylo souzeno setkat se osobně. A i v tomto semestru budeme mít jedno společné – **distanční formát výuky**.

Trpaslíci, jak je známe z pohádky, ale osaměle nežili. Měli společné zázemí i pracoviště, byť na odlehlem místě. Víme o nich, že tvořili hodně různorodý kolektiv, ale měli jedno společné – vždy se jim povedlo udělat pro Sněhurku právě to nejlepší. To, co zrovna potřebovala, aby se mohla probudit z moci anestetických kouzel k zájmu o další vývoj. Když si nevěděli rady, aspoň ji bezpečně uložili pod sklo. Nevím, kde se vzalo v hlubokém lese, ani proč mi tak neodbytně připomíná monitor počítače.

Setkávání „přes sklo“ má své zvláštní **nároky**: na naši pozornost (jak dlouho se dá sedět u počítače a „být duchem přítomen“?), na fyzickou kondici (kdy nás po semestru pálily oči nebo bolela páteř?), technické podmínky a schopnosti. Stěží bychom ještě před pouhým rokem rozuměli výrokům, jako „nemohla jsem na seminář, vypadlo mi připojení“, „vidíme jen váš krk, ale slyšíme dobře“, „zase se sekáte“, „můžete klidně mluvit bez ručičky“ nebo „rozsypala se nám tabule“. Nároky zatěžují i naše okolí („jsem doma, ale nejsem dostupný, mám výuku“), sebedůvěru („bojím se něco říct, když to říkám do mikrofonu, na kameru, nebo dokonce do záznamu“) a další a další...

Pokud se ale s nároky vyrovnáme, můžeme docenit i **přednosti**. Někteří učitelé si všímají, že distanční setkávání někdy vyhovuje žákům, kteří se běžně ve třídě moc neprojeví, bývají ostýchaví a spíše na okraji dění ve třídě. Můžeme spojit výhody domácího zázemí a „přítomnosti“ ve výuce – i když ne všichni bychom své zázemí popsali jako něco, co nám vyhovuje. Oproti čistému samostudiu z doporučených materiálů můžeme přece jen živěji komunikovat s vyučujícími i vzájemně. Klást otázky, spolupracovat, diskutovat, sdílet inspirace a plynutí asociací. Můžeme využívat chat k paralelnímu vznášení dotazů, sdílení odkazů atd.

Když se distanční setkávání opravdu povede, můžeme je opouštět s dojmem, že se podařilo simulovat nejen účast na přednášce, ale třeba i small-talky se spolužáky o přestávce nebo společný odchod do kavárny nebo do kina. Společně něco zažít, probrat, co nás zajímá a baví, sdílet zážitky a postřehy.

Ve vývojové psychologii je to bezpochyby ještě důležitější, než v řadě jiných předmětů. Týká se totiž i naší vlastní zkušenosti. Všichni jsme urazili velký kus vývojové cesty. Prošli jsme řadou období, o kterých pojednává literatura, i když si je sami nepamatujeme. Připravujeme se na další etapy, i když máme dojem, že se život zpomalil nebo zastavil. Přetavovali jsme – a budeme přetavovat – své dobré i méně dobré zážitky a životní události do vnitřního obrazu, kterému říkáme právě zkušenost. Tu považujeme za cennou, někdy se s ní rádi chlubíme, někdy si ji hlídáme jako tajemství. Nápad, že bychom s ní měli začít pracovat, nás může i vylekat. Je ale v pořádku a nanejvýš dobré, abychom si ohlíželi hranice toho, s čím se svěřovat. A pracovat se zkušeností už jsme dokonce začali. Už jen to, že když se řekne „sedm trpaslíků“, všichni víme, o čem je řeč, na naší sdílené zkušenosti staví. **Vývojová psychologie je psychologii nás samotných**.

Neméně je ale i **psychologií „jinakosti“**. Chystáme se ale na profesionální práci s lidmi, kteří se od nás liší svým věkem, životními podmínkami a zkušenostmi. K profesionalitě by mělo patřit, že rozumíme

jejich odlišnosti, jejich specifickým potřebám, projevům a vyjadřovacím prostředkům, možnostem učení a podpory. Sněhurka se k trpaslíkům dostala náhodou, divila se, jak je u nich všechno malé. Podobně setkání např. s dítětem může být zdrojem údivu a nejistoty tváří v tvář světu „malého člověka“. Vůbec nebylo od začátku jasné, že trpaslíci vpád Sněhurky do svého světa přijmou. Změnu k lepšímu přineslo, když se dozvěděli, jak se k nim dostala, co ji k lesní chaloupce přivedlo (nebo spíš dohnalo) a všechno co předtím prožila – kromě sympatií a soucitu pomohla tedy příběh „opravit“ i **znalost vývojových proměnných**. Klíčovým bodem příběhu se tak stala Sněhurčina **anamnéza**.

Také nás vyučujících, kteří vedeme **seminární skupiny**, je sedm. Podobně jako trpaslíci jsme různorodí a jak to u trpaslíků i učitelů bývá, místy snad i poněkud svérázní. Stejně jako trpaslíci máme ale také společný cíl a snažíme se postupovat koordinovaně. Na seminářích bychom vám chtěli především poskytovat podporu v tom, abyste si dokázali učivo propojovat s vlastní zkušeností, abyste učivo mohli procvičit tak, aby se z psychologických poznatků stávaly i ve vašich rukou a hlavách užitečné nástroje. Práce s nástroji trpaslíkům, jak známo, šla velice dobře. Dovedli ale být i dobrými společníky, v jejichž společnosti se Sněhurka nenudila, a i když šlo o vynucený azyl, necítila se jako ve vězení. Také semináře by měly vedle práce nabídnout aktivizační a zábavné techniky i společenskou část, které jsme s ostatními vyučujícími začali říkat „**kavárna**“. Čas, kdy si můžeme sdělovat své zážitky nebo sdílet tipy na četbu, filmy, nebo na to, co nám pomáhají přestat těžkou dobu v relativním duševním zdraví.

Místy ale pohádková metafora pokulhává. **Studiu odborné literatury** se ze všech postav v celém příběhu věnovala jen zlá královna – macecha. Znalost čarodějných knih ji vybavila tak dobře, že dokonce málem zvítězila nad dobrou vůlí kladných hrdinů. Ano – byla to jediná zasvěcená profesionálka v celé story. Trpaslíkům právě kvůli absenci seriózního studia i znalostí kostrbatých zaklínadel a exotických protijedů zbyla jen role dobrovolníků. Hodných a šikovných, ale přesto nakonec bezradných.

Pohled do kuchyně zlé královny by vám měly poskytnout především **přednášky**. Zde bych se měl obětovat především já, a vzít na sebe její roli. Je těžké vcítit se do stárnoucí manipulativní ochechule, která při své krizi středního věku prožívá ztrátu mladistvé atraktivity a nárůst obav z dorůstající konkurence. Namísto aby dospívající Sněhurku zasvěcovala do svých kompetencí a vychovávala nástupkyni, která její dílo rozvine a překoná, usiluje jí o život. Sněhurka ale nakonec na trůn královny usedne a nic jí nebude bránit pokračovat ve studiu děl z královniny knihovny. Odbornou terminologií, reprezentativní oborové koncepce a odkaz starých mudrců tak vrátí do služeb sil dobra. Napřed ale musí překonat všechny královniny zkoušky, tak jako vy budete muset vedle práce v chaloupce trpaslíků absolvovat závěrečný test. Díky přízni osudu, vášnivému zájmu energického prince a dobrému **scaffoldingu** v seminární skupině trpaslíků to ale zvládne suverénně.

Sněhurka je jen jedna. Náš předmět navštěvuje 638 studujících z více než šesti desítek oborů a kombinací. Vypracovat pro všechny takový postup, který by odpovídal jejich potřebám, zkušenostem, životní situaci i zaměření nebude jednoduché. Předat komplexní a úplnou znalost vývojové psychologie „pro každého“ může být až nemožné. Jednosemestrální kurz by měl poskytnout základní odrazový můstek pro celoživotní aktualizaci užitečných poznatků. Možná nebude tím definitivním „zámkem s mnoha komnatami“, ale měl by zcela určitě být bezpečnou chaloupkou v chaotickém lese. Místem, na které Sněhurka nevzpomíná nerada a kde se jí povedlo získat orientaci.